

УДК 323.113(=161.2)-051:2-184.3+159.923.2
DOI: <https://doi.org/10.17721/sophia.2024.24.5>

Микола ПТИЦЯ, асп.
ORCID ID: 0009-0009-7082-8894
e-mail: nb2000@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

МИСЛИТЕЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ ПРО РЕЛІГІЙНУ ВІРУ: ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-ОСОБИСТІСНІ ФОРМИ ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Вступ. Досліджено, що релігійна віра – це комплекс переконань, які індивід або група людей мають щодо існування, природи та ролі божественних сил або вищих істот, що впливають на їхнє життя та всесвіт. Зважаючи на те, що процесуальний вплив релігійної віри на особистість постійно змінюється і проявляється у конкретних життєвих ситуаціях, значної актуальності набувають її особистісні форми презентації, які трансформуються залежно від обставин та контекстуальності. Метою статті є з'ясування сутнісних характеристик осмислення релігійної віри мислителями української діаспори як екзистенційної та особистісної форми презентації людини.

Методи. Застосовано комплекс методів, зокрема контент-аналізу та узагальнення для з'ясування сутнісних характеристик релігійної віри представниками української діаспори, порівняльний метод для зіставлення різних контекстуальних проявів релігійної віри, герменевтичний метод – для інтерпретації текстів діаспорян, системний підхід – для розгляду впливу релігійної віри на екзистенційно-особистісний простір людини.

Результати. Розкрито, що релігійна віра є поліфункціональним феноменом, який має глибокий вплив на особистісний та екзистенційний досвід мислителів української діаспори. Вона допомагає формувати моральні цінності, надає психологічну підтримку, допомагає знайти відповіді на фундаментальні життєві питання, сприяє соціальної, етнічної та релігійної інтеграції як смисложиттєвий чинник.

Висновки. Доведено, що релігійна віра, виступаючи чинником світоглядних установок діаспорних мислителів, сприяє формуванню екзистенційно-особистісних смислів у таких процесах персоналізації, як індивідуалізація (адаптація та прийняття релігійних змін) та суб'єктивізація (глибокий внутрішній процес інтеграції релігії в особистісну ідентичність). Зазначено, що досвід проявляється у соціальному, етнічному та релігійному "зрізах".

Ключові слова: релігійна віра, діаспорні мислителі, віра як релігійна ідентичність, досвід віри, духовність, індивідуалізація та суб'єктивізація віри.

Вступ

В умовах суспільних потрясінь, революцій, війн, соціальних переворотів, трансформації смислів, коли постає питання про те, чи не втомиться світ вкотре від усього різноманіття перипетій і чи не будуть знову марними наші спроби зупинити зло, сучасна цивілізація знову й знову потрапляє "під тиск" проблематизації підвищеної невизначеності та турбулентності, найпомітнішими стають процеси, що розгортаються переважно в духовній царині. На сьогодні сучасний стан духовності характеризується певними особливостями. З одного боку, відстежується намагання реконструювати усталені моделі та установки, а з іншого – актуалізується проблема ціле-спрямованого пошуку тих екзистенціалів, які були б від-криті для формування релігійної віри як досвіду, відкритого до пропонуваного світом розмаїття з одночасним збереженням власних традицій та ідентичності.

Зазвичай у релігійній вірі людина, по-перше, усвідомлює межі власної екзистенції, по-друге, сягає меж людської та божественної реальності. Актуалізація проблеми релігійної віри залежить від того, наскільки їй притаманний певний сенс, який не вичерпується лише її "вписаністю" у певну суспільно-історичну ситуацію, позаяк актуалізувати її можна тільки шляхом "деконтекстуалізації" і наступної її "реконтекстуалізації", тобто такого її переосмислення, яке дозволяє цьому феномену "працювати" в нових конкретних умовах. Сутність такої інтерпретації полягає в глибокій трансформації особистості, яка охоплює всі аспекти її життя, зокрема психологічний, соціальний, культурний і духовний. Це складний і багатогранний процес, який може бути спричинений різними факторами і мати значний вплив на індивідуальний досвід і суспільство загалом. Власне, це процес прийняття певних релігійних уявлень, цінностей та практик, під час якого індивідуум сприймає та інтегрує релігійні ідеї – часто через різноманітні методи комунікації та взаємодії.

Мета статті полягає у з'яванні сутнісних характеристик релігійної віри представниками української діаспори як екзистенційної та особистісної форми презентації людини.

Методи

Під час дослідження було використано комплекс методів, зокрема контент-аналізу та узагальнення для з'ясування сутнісних характеристик релігійної віри, особливостей її осмислення представниками української діаспори. Порівняльний метод застосовувався для зіставлення різних контекстуальних проявів релігійної віри. Герменевтичний метод уможливив інтерпретацію текстів діаспорян, що стосуються релігійної віри. Системний підхід дозволив розглянути вплив релігійної віри на екзистенційно-особистісний простір людини.

Результати

Феномен релігійної віри протягом століть трактується досить неоднозначно. Найбільш давньою і потужною є богословська та релігійно-філософська парадигма вивчення релігійної віри. Окрім богословського, з перших десятиліть XXI століття виокремлюються і починають стрімко розвиватися філософсько-релігієзнавчий (А. Костенко, А. Лещенко, І. Максименко, Є. Пілецький, О. Предко, Ю. Скоклюк, Є. Харьковщук, та ін.), філософський (О. Сарапін, В. Туренко та ін.) та психологічний (Д. Ларін, Д. Предко, Н. Савелюк та ін.) підходи до вивчення релігійної віри. Починаючи з цього періоду і до сьогодні науковцями з різних галузей гуманітаристики було запропоновано різноманітні спроби аналізу і оцінювання поняття релігійної віри та зумовлених нею особливостей життєдіяльності людини. У цьому дослідженні йдеться про візії релігійної віри представниками української діаспори.

Життя у діаспорі часто супроводжувалося відчуттям ностальгії за батьківщиною і переживаннями культурного розриву. Як слушно зазначає Г. Филипович, маючи обмежені можливості забрати з батьківщини всі матеріальні блага, люди перенесли на нове місце свій духовний світ... Для діаспорян духовні цінності були освячені вірою в Бога, і ця віра завжди супроводжу-

© Птиця Микола, 2024

вала їх... (Филипович, 2021, с. 1). Перебування у новому культурному контексті стимулювало діаспорних мислителів до критичного аналізу і переосмислення власних релігійних традицій, що включало адаптацію релігійних практик і вчень до нових соціокультурних умов, а також розвиток нових форм духовного життя і релігійних практик. Осмислення релігійної віри діаспорними мислителями має низку особливостей, які обумовлені специфічним контекстом їхнього життя і діяльності за межами батьківщини. Діаспорні мислителі часто живуть у мультикультурному середовищі, що стимулює їх до інтеграції та взаємодії між рідною культурою і традиціями та культурою країни, що їх приймає. "Однак мислителі української діаспори зуміли віднайти свій ідентифікаційний маркер, завдяки якому не лише не розчинилися серед інших, збереглися як окрема одиниця в поліетнічному світі, але й презентували своє бачення людини, її смисли та пріоритети" (Сало, 2020, с. 190). Часто вони намагалися синтезувати релігійну віру зі світоглядними і культурними елементами інших традицій, що часто призводило до виникнення нових підходів і інтерпретацій релігійних доктрин. Крім того, осмислення релігійної віри в діаспорі часто було пов'язане з потребою збереження національної ідентичності та культурної спадщини, позаяк релігія стає важливим фактором підтримки національної свідомості, мови і традицій серед емігрантів.

Загалом теоретичному аналізу релігійної віри мислителями української діаспори присвячено низку спеціальних богословських робіт, у яких увагу приділено обґрунтуванню привілейованого місця релігійної віри та її значення у діяльності людини. Доведено, що віра притаманна людській душі, констатовано, що релігійна віра є вродженою. Концепції осмислення релігійної віри діаспорних мислителів ґрунтуються на аналізі Біблії, у якій релігійна віра розглядається як основа стосунків між людиною і Богом. Віра в Біблії описується як довіра до Бога і Його обітниць. Основна ідея полягає в тому, що віра є внутрішньою переконаністю в істинності Божих обітниць, навіть коли ці обітниць є недосяжними для нашого розуміння чи відчуттів. У Біблії часто зазначається, що віра є від Бога (Римлянам 12:3) і що вона приходить через слухання Божого Слова (Римлянам 10:17). Також підкреслюється, що віра без справ мертва (Іакова 2:17), що означає, що віра повинна виявлятися у житті людини через її вчинки (Біблія ..., 2002).

У Біблії зазначається, що віра допомагає пережити горе (Євр. 11:1) і що віра впливає на життя і діяльність вірян (Ів. 3:16). Отже, у Біблії релігійна віра осмислюється як особисте переконавання і довіра до Бога і Його Слова, що виявляється у житті вірянина через дії, спрямовані на відповідь на Божі обітниць та волю. Учення Ісуса Христа та апостолів усієї Церкви підтверджує важливість віри як основної умови для християнського життя та спасіння. Через неї утверджуються надія та любов, що ведуть до будь-яких добрих дій та слави. Отже, в Біблії, віра, пов'язуючись із упевненістю, з добрими справами, слугує тим чинником, завдяки якому відбувається спасіння людини. Релігійна віра, вирізняючись динамічним характером, уможливорює духовне зростання людини, виступає тим морально-етичним імперативом, що забезпечує її екзистенційну комунікацію (Біблія ..., 2002).

Таким чином, у Біблії релігійна віра розглядається діаспорними мислителями як фундаментальне поняття, яке охоплює довіру до Бога, впевненість у Його обітницях, дію згідно з Його волею, а також основу для спасіння і праведного життя. Українська науковиця

О. Предко зазначає: "У текстах Старого і Нового Завітів віри протиставляються невір'я, сумнів, страх. Її можна здобути, зміцнити, а можна втратити, послабити. Пройшовши через спокусу (випробування), релігійна віра або зміцнюється, стає міцною, непохитною, або убожіє, згасає, руйнується" (Предко, 2023, с. 270). У цьому контексті зазначимо, що релігійна віра та сумнів мають складний і взаємозалежний зв'язок. Вони часто сприймаються як протилежні явища, проте насправді можуть взаємодіяти та впливати один на одного у процесі розвитку духовного життя людини. Сумнів може виступати як випробування віри, допомагаючи визначити, наскільки глибокими і справжніми є релігійні переконання людини. Переборюючи сумніви, віруючі можуть зміцнювати свою віру і знаходити нові духовні сили. Багато духовних учителів і святих переживали періоди сумнівів, які допомогли їм зрости духовно. Такий досвід може стати можливістю для особистісного і духовного зростання, відкриваючи нові виміри досвіду віри. Сумнів може привести до нових духовних відкриттів і досвідів, допомагаючи людині розширити свої духовні горизонти і знайти більш автентичні способи вираження своєї віри. Взаємодія між релігійною вірою і сумнівом є динамічним процесом, де кожен елемент може посилювати і доповнювати інший. Віра допомагає долати сумніви, а сумнів стимулює до процесу посилення релігійної віри, що уможливорює духовне перетворення як людинотворення. У цьому контексті погоджуємося з думкою Д. Предка та Д. Ларіна, що "релігійна віра – це не лише внутрішнє ставлення людини до світу, в результаті якого відбувається вибудовування суб'єктивної реальності, а й той чинник, який стабілізує її душевний стан, укорінює в людську буттєвість надію як пошук сенсу життя, що призводить до іншого, більш глибокого розуміння життя та світосприйняття, підносить людський потенціал на інший рівень" (Предко, & Ларін, 2017, с. 81).

Загалом релігійно-філософське вчення діаспорних мислителів допомагає систематизувати та розкрити глибинні значення релігійної віри через раціональний аналіз та осмислення різних аспектів духовного життя. У цьому контексті можна відзначити праці представників української діаспори, зокрема І. Ортинського (2014), І. Шевціва (2003), С. Ярмуся (2007). Зокрема, богослов-релігієзнавець І. Ортинський (1922–2011) зазначає, що "віра обіймає всю людину та всі її виміри буття, надаючи їм певний сенс, ціль та певне спрямування. Тому-то, щоб по-справжньому бути, треба вірити, а саме вірити в повноту дійсності, треба відкрити суть, глибину та глузд буття, щоб могли розсудливо та правдиво жити, а саме цілеспрямовано" (Ортинський, 2014, с. 34). Він підкреслює, що в релігійній вірі відображається спосіб, яким людина сприймає та взаємодіє з Богом чи вищою силою. Таким чином, релігійна віра, виконуючи інструментальну роль, передбачає особистий зв'язок між людиною і Богом або святим. Основні аспекти цієї взаємодії можна описати таким чином: релігійна віра полягає в особистій довірі до Бога або вищої сили. Це ставлення ґрунтується на переконанні в тому, що Бог або вища сила мають вплив на життя людини і її долю; при цьому основним складником релігійної віри є молитва та спілкування з Богом.

Людина висловлює свої думки, прохання, подяки чи скарги Богові через молитву, яка є способом вираження віри та залежності від Божої волі. І. Ортинський зазначає, що релігійна віра, по-перше, виявляється через участь у релігійних обрядах, церковних службах, свят-

куваннях та інших діях поклоніння, які підтримують зв'язок з Богом або вищою силою; по-друге, включає в себе дотримання певних моральних принципів і норм, які вважаються важливими з точки зору віровчення та взаємодії з Богом; по-третє, надає людині внутрішній спокій, надію на позитивний вихід із ситуації; по-четверте, для багатьох людей вона є джерелом змісту і сенсу життя, позаяк допомагає зрозуміти свій шлях і мету існування. Богослов доходить висновку, що "людина є творінням, яке шукає Творця. Але вона й шукає Творця не тільки, щоб йому дякувати, але й тому, щоб його й просити милості, помочі, порятунку, щоб могли далі існувати та щоб не впасти в безодню небуття... Причиною релігійності та віри в Бога є сама людина" (Ортинський, 2014, с. 36). І. Ортинський ставить питання про роль серця у процесі зв'язку людини та Бога, посилаючись на Біблію. "Вигадують лихе, продумані замисли приховують, а нутро кожного й серце бездонне" (Пс. 64:7). Але перед Господом нічого заховати. "Ти, Господи, всіх серцезнавче..." (Дії 1:24). Часто йдеться про серце чисте, лагідне, сумірне (Мт. 11:29). Бог може лихе те камінне серце перетворити на серце нове й новий дух (Езекиїл 18:31). А також і хвилювання настроїв та почуттів віднаходяться у висловах про серце. Раз є серце відважне, як серце лева, а раз – розпливається, як вода (Ортинський, 2014, с. 270). Отже, передусім радість та сум приписуються серцю. Водночас серце єднає в одну цілісність душу, тіло та дух, убачаючи в них сутність людини. Отже, релігійна віра включає в себе комплекс особистих стосунків між людиною та Богом або вищою силою, що закріплюється у серці та формує життєву позицію, цінності та спосіб життя віруючого.

І. Ортинський зазначає: "Людина, яка хоче вірити, хоче й знати, хто є тим Богом, у якого люди вірять та в якого хочу і я вірити. Це не є тільки раціональні роздумування, які нас ведуть до Бога. Ми можемо й насмілитись твердити, що ніхто не втратив віри в Бога через брак доказів Бога, та що ніхто не дійшов до віри в Бога тільки через теоретичні доказування. До віри в Бога доходить через життєвий досвід" (Ортинський, 2014, с. 37).

Натомість інший представник української діаспори – І. Шевців (1926–2017), український священник та церковний діяч, підкреслює: "Першопредмет нашої віри – це особовий, хоч і трансцендентний, Бог, це дійсна, історична і вічно жива Особа Ісуса Христа Боголюдини, з якою пов'язують нас найтісніші й найінтимніші взаємини, які тільки можуть існувати між людьми-сотворіннями і Богом-Творцем, між дітьми і Батьком. Акт віри – це акт, через який вся наша особа прив'язується до особи Ісуса Христа, приймаючи й визнаючи за правду у всій ширині й глибині все те, що його Таїнство в собі приносить і заключає. Через віру ми приймаємо Христа і весь порядок, встановлений ним, порядок, пов'язаний із ним до такої міри, що ми вважаємо його неначе поширенням й продовженням його (Христової) власної особистості" (Шевців, 2003, с. 549). Тому й, лише визнавши за релігійною вірою її зіткнення з іншим світом, можна стверджувати про процес богоспілкування, про самотрансцендування людського життя як прорив, "стрибок" свідомості у сферу божественного. Така Богопричетність є основою моральності та духовності. "У цьому випадку релігійну віру можна трактувати як головну ціннісну орієнтацію у житті людини, яка забезпечує її переконання та стійкість у подоланні негараздів" (Predko et al., 2024, с. 171).

І. Шевців вважав, що віра може стати джерелом сили для людини в найважчі часи, допомагаючи знаходити сенс і розраду у житті. Діаспорянин підкреслював, що

складниками релігії є догми як правди віри, у які треба вірити; мораль як заповіді, яких потрібно дотримуватися і жити у відповідності з ними; релігійні практики як засоби спасіння, якими потрібно користуватися з метою мати добру віру й побожне життя (Шевців, 2003, с. 17]. Отже, І. Шевців сприймав релігійну віру як складний феномен, що впливає на багато аспектів життя людини і суспільства, і водночас підкреслював необхідність особистого розуміння і свободи у виборі віросповідання.

С. Ярмусь (1925–2015) – український філософ-богослов та антрополог, що належить до української діаспори Канади, зробив значний внесок у осмислення релігійної віри в умовах еміграції. Він є автором десятків праць з богослов'я, душпастирства, духовності. Релігійна віра осмислюється С. Ярмусем як джерело духовної підтримки і надії, допомагаючи подолати відчуття відчуженості та зберігати духовний зв'язок з батьківщиною. Він зазначає, що проблема релігійної віри як духовності повинна трактуватися через "вісь" орієнтації українця, яка конструюється з одного боку, через внутрішню (психологічну вісь), яка є більш стихійною, несвідомою, а з іншого – духовна вісь орієнтації є свідомою, цілеспрямованою, конкретно активністю духовних сил (Ярмусь, 2007, с. 42). С. Ярмусь розглядає віру як активність людського духу, яка проявляється у релігійній свідомості, релігійності, знанні, богопізнанні, богобоязні, побожності, молінні, самовдосконаленні тощо. Отже, віра – не лише певний психічний стан; вона виступає центром продукування духовності людини. Богослов-релігієзнавець намагається виявити сутність досвіду віри українства, зазначаючи, що він завжди був щирим, безпосереднім, простим. "Досвід віри українця завжди позначався застосуванням віри в практичне життя" (Ярмусь, 2007, с. 246).

С. Ярмусь вважав, що релігійна віра є невід'ємною частиною національної ідентичності. Для українців у діаспорі релігія слугує важливим засобом збереження культурної спадщини, мови та традицій. Він наголошував як на важливості церковних громад як центрів українського культурного життя за кордоном, так і на необхідності адаптації релігійних практик до нових умов життя в діаспорі. Він вважав, що релігійна віра має надихати на активну громадянську позицію і соціальну відповідальність, закликав українських емігрантів брати участь у розв'язанні соціальних проблем як у своїх нових країнах, так і в Україні. Релігія, за його словами, повинна бути джерелом етичних принципів і моральних цінностей, які сприяють побудові справедливого і гуманного суспільства.

Розглядаючи досвід віри українства, С. Ярмусь звертає особливу увагу на його толерантність до інших вірувань. Він зазначає: "Широко оспівана гостинність українця, його милостивість, гуманна поведінка з іншими людьми, особливо з чужинцями – все це базувалося на досвіді віри й релігійної етики" (Ярмусь, 2007, с. 246). З давніх-давен українцям була притаманна книжна мудрість. Як засвідчив син Антіохійського патріарха під час подорожі до України в XVII столітті (про що написав його син Павло Алепський), що навіть жінки та дівчата знають порядок богослужіння і церковні співи, навчаючись цього з книжок. Це стало традиційним. "Той досвід віри становив особливий рід духовності, яку я окреслюю як духовність богослужбову або літургійну. Вона була розвинута особливо в нашій православній традиції. Я її називаю Київською літургійною традицією, яка знайшла свій розвиток за Петра Могили" (Ярмусь, 2007, с. 248), – зазначає С. Ярмусь Таким чином, саме через літургійну духовність українці набували досвіду своєї православної віри, завдяки якій осмислювалося все

їхнє життя. Досвід віри – це передавання його від батьків до дітей, і ті мають передати власним дітям. Погоджуємося з думкою А. Павлишин про те, що С. Ярмусь розглядав духовність українців не як абстрактний конструкт, а як реальну цінність, яка характеризує народ, його життєдіяльність та конкретне світосприйняття і світо розуміння (Павлишин, 2021, с. 108). Саме таким чином вибудовувалася вісь досвіду віри як духовного стрижня української духовності.

Отже, С. Ярмусь розглядав релігійну віру як важливий аспект життя українців у діаспорі, що допомагає зберігати національну ідентичність, надає духовної підтримки, сприяє інтеграції та взаєморозумінню, а також надає на соціальну активність і відповідальність. Мислитель неодноразово зазначав, що ми є народом з глибоким історичним корінням, з багатою історичною спадщиною. Через це ми є народом з глибоко вкоріненою у нашій природі любов'ю до всього свого рідного, минулого, що записалося у нашій пам'яті, в нашій свідомості і в наших традиціях на віки вічні. "Тож ми – не випадок, а частина великого задуму Божого в системі людства і в системі всього світу" (Ярмусь, 2007, с. 253), – висновує С. Ярмусь.

Дискусія і висновки

Таким чином, осмислення релігійної віри діаспорними мислителями відрізняється багатогранністю і динамізмом, обумовленими потребами адаптації до нового культурного середовища, збереження ідентичності, а також пошуком нових форм духовного життя і міжрелігійного діалогу. У працях, присвячених проблемам осмислення віри мислителями української діаспори, відстежується кілька тенденцій. По-перше, діаспорні мислителі, узгоджуючи свої концепції про сутність релігійної віри відповідно до традиційного християнського вчення, намагаються посилити досвід віри особистісним сприйняттям, що виражається у його індивідуалізації як процесі, у якому релігійні переконання та практики стають частиною особистої ідентичності індивіда, інтегруючи їх у своє життя та суб'єктивності як більш глибокому прояві, у якому релігійні переконання стають невід'ємною частиною внутрішнього "Я", центром самосвідомості та ідентичності людини, перетворюючи релігійні принципи на внутрішні мотиватори. По-друге, релігійна віра осмислюється діаспорними мислителями як етнонаціональний феномен (її здатність зберігати культурну спадщину, формувати національну ідентичність, консолідувати спільноту, забезпечувати психологічну підтримку та стабільність, сприяти міжкультурному діалогу і таким чином допомогти етнічним групам зберігати свою унікальність та інтегруватися у нове суспільство) та духовний конструкт (здатність задовольняти глибокі внутрішні потреби людини, надавати сенсу існуванню,

формувати моральні та етичні орієнтири, уможлиблювати емоційну та психологічну підтримку, сприяти духовному розвитку та самовдосконаленню, а також забезпечувати відчуття єднання з Богом та спільнотою віруючих).

Список використаних джерел

- Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту* (І. Огієнко, Пер.). (2002). Українське біблійне товариство.
- Ортинський, І. (2014). *Християнство в його виявах і сьогочасних проблемах. Вибрані твори* (А. Колодний, Ред.). Українська асоціація релігієзнавців.
- Павлишин, А. (2021). Степан Ярмусь про особливості духовності українського народу. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії*, 35, 105–111.
- Предко, Д. Є., & Ларін, Д. І. (2017). Релігійна віра як чинник подолання критичних життєвих ситуацій. *Психологічний часопис*, 3(4), 76–86. <https://doi.org/10.31108/1.2017.4.8.7>
- Предко, О. І. (2023). *Психологія релігії*. Піра-К.
- Сало, Г. В. (2020). *Антропологічні смисли релігійно-філософського дискурсу української діаспори (20-ті роки ХХ – початок ХХІ століття)* [Дис. канд. філос. наук, Київський університет імені Бориса Грінченка]. https://shron1.chtyvo.org.ua/Salo_Hanna/Antropologichni_smysly_relihiino-filosofskoho_dyskursu_ukrainskoi_diaspory_20-ti_roky_KhKh_pochatok.pdf
- Филипович, Г. Д. (2021). *Релігія як фактор національної ідентифікації українців в діаспорі* [Автореф. дис. канд. філос. наук, Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України]. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/aref/0421U101155>
- Шевців, І. (2003). *Християнська Україна*. Коло.
- Ярмусь, С. (2007). *Досвід віри українця. Вибрані твори*. Світ знань.
- Predko, O., Kostiuk, O., & Predko, D. (2024). Religious Faith: Personal Forms of Presentation. *Obnovljeni Život*, 79(2), 163–174. <https://doi.org/10.31337/oz.79.2.3>

References

- Fylypovych, H. D. (2021). *Religion as a factor of national identification of Ukrainians in the diaspora* [Extended abstract of dissertation of Candidate of Philosophical Sciences, G. S. Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine] [in Ukrainian]. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/aref/0421U101155>
- Ortynsky, I. (2014). *Christianity in its manifestations and current problems. Selected works*. Ukrainian Association of Religious Scholars [in Ukrainian].
- Pavlyshyn, A. (2021). Stepan Yarmus on the peculiarities of the spirituality of the Ukrainian people. *Visnyk of the Lviv University Philosophical Political studies*, 35, 105–111 [in Ukrainian].
- Predko, D., & Larin, D. (2017). Religious faith as a factor for overcoming critical life situations. *Psychological Journal*, 3(4), 76–86 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31108/1.2017.4.8.7>
- Predko, O. I. (2023). *Psychology of religion*. Lira-K [in Ukrainian].
- Predko, O., Kostiuk, O., & Predko, D. (2024). Religious Faith: Personal Forms of Presentation. *Obnovljeni Život*, 79(2), 163–174. <https://doi.org/10.31337/oz.79.2.3>
- Salo, H. V. (2020). *Anthropological meanings of the religious and philosophical discourse of the Ukrainian diaspora (20s of the XX – early XXI century)* [Dissertation of Candidate of Philosophical Sciences, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University] [in Ukrainian]. https://shron1.chtyvo.org.ua/Salo_Hanna/Antropologichni_smysly_relihiino-filosofskoho_dyskursu_ukrainskoi_diaspory_20-ti_roky_KhKh_pochatok.pdf
- Shevciv, I. (2003). *Christian Ukraine*. Kolo [in Ukrainian].
- The Bible or Books of the Holy Scriptures of the Old and New Testament* (I. Ogienko, Trans.). (2002). Ukrainian Bible Society [in Ukrainian].
- Yarmus, S. (2007). *Experience of faith of a Ukrainian. Selected works*. Svit znan [in Ukrainian].

Отримано редакцію журналу / Received: 05.12.24
Прорецензовано / Revised: 16.12.24
Схвалено до друку / Accepted: 23.12.24

Mykola PTYTSIA, PhD Student
ORCID ID: 0009-0009-7082-8894
e-mail nb2000@ukr.net
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

UKRAINIAN DIASPORA ON RELIGIOUS FAITH: EXISTENTIAL AND PERSONAL FORMS OF PRESENTATION

Background. It is studied that religious faith is a set of beliefs that an individual or a group of people have about the existence, nature and role of divine forces or higher beings that influence their lives and the universe. The procedural influence of religious faith on a person is constantly changing and manifests itself in specific life situations, its personal forms of presentation, which are transformed depending on the circumstances and contextuality, are of great relevance. The purpose of the article is to elucidate the essential characteristics of the comprehension of religious faith by Ukrainian diaspora thinkers as an existential and personal form of human presentation.

Methods. A set of methods was used, including content analysis and generalization to clarify the essential characteristics of religious faith by representatives of the Ukrainian diaspora, a comparative method to compare different contextual manifestations of religious faith,

a hermeneutic method to interpret the texts of diaspora, a systematic approach to consider the impact of religious faith on the existential and personal space of a person.

Results. *Religious faith is a multifunctional phenomenon that has a profound impact on the personal and existential experience of Ukrainian diaspora thinkers. It helps to form moral values, provides psychological support, provides answers to fundamental life questions, and promotes social, ethnic, and religious integration as a meaningful factor in life.*

Conclusions. *Religious faith, acting as a factor in the worldview attitudes of diasporic thinkers, contributes to the formation of existential-personal meanings in such personalization processes as individualization (adaptation and acceptance of religious changes) and subjectivation (deep internal process of integrating religion into personal identity). It is noted that the experience of faith is manifested in social, ethno-national and religious "slices".*

Keywords: *religious faith, diaspora thinkers, faith as a religious identity, experience of faith, spirituality, individualization and subjectivization of faith.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.